

Skolnämnden

Plats och tid	Olof Högbergsalen, Sambiblioteket, torsdagen den 29 september 2022 kl 08:15-11:20 med informationsdel kl 08:15-10:17		
Beslutande	Ledamöter Monica Fällström (S), Ordförande Åke Hamrin (V), 1:e vice ordförande Bengt Olof Jansson (L), 2:e vice ordförande Lillian Krantz (KD) Catharina Rosén (C) Jörgen Wallin (S) Elin Sandin (V) tjänstgörande ersättare för Thomas Flank (M) Helena Elfvendal (MP) Alekssei Landychev (SD) Hans Berglund (S) Roland Strömquist (S)		
Närvarande ej tjänstgörande ersättare	Ersättare Ulla Bylund (KD)		
Övriga närvarande	Marie Blomberg, förvaltningschef Linnea Nordin, nämndsekreterare Stellan Jakobsson, rektor, kl. 08:15-09:35 Jonas Albonius, verksamhetschef, kl. 08:15-09:35 Petra Oldenmark, controller, kl. 09.50-10:17 Markus Nordenberg, verksamhetschef, kl. 08:15-10:17 Eva Claesson, verksamhetschef, kl. 08:15-10:17 Anneli Bäckström, personalföreträdare Tomas Boström, personalföreträdare		
Justerare	Bengt Jansson		
Justeringsplats och tid	Skolkontoret, Johannesbergsgatan 3, 2022-09-30 kl. 14:00		
Underskrifter	Sekreterare	Linnea Nordin	Paragrafer §§ 87-102
	Ordförande	Monica Fällström	
	Justerare	Bengt Jansson	

ANSLAG/BEVIS

Protokollet är justerat. Justeringen har tillkännagivits genom anslag.

Organ	Skolnämnden		
Sammanträdesdatum	2022-09-29		
Datum då anslaget sätts upp	2022-09-30	Datum då anslaget tas ned	2022-10-22
Förvaringsplats för protokollet	Skolkontoret, Johannesbergsg.3		
Underskrift	Linnea Nordin		
Justerandes sign		Utdragsbestyrkande	

Skolnämnden

Ärendelista

§ 87	Dnr 11731	3
	Val av ledamot att justera protokoll	3
§ 88	Dnr 11734	4
	Fastställande av föredragningslista	4
§ 89	Dnr 2022-000105 1.1.3.1	5
	Budgetuppföljning 2022	5
§ 90	Dnr 2022-000264 1.1.3.1	7
	Delårsrapport 2022	7
§ 91	Dnr 2022-000431 1.1.3.1	8
	Revidering av grundbelopp 2022 - Kompensation för uteblivna statsbidrag	8
§ 92	Dnr 2022-000432 1.1.3.1	10
	Revidering av grundbelopp 2022 - Tilläggsbudget för löneökningar .	10
§ 93	Dnr 2022-000423 1.1.3.1	14
	Ny resursfördelningsmodell från 2023.....	14
§ 94	Dnr 2022-000267 1.1.2.1	15
	Sammanträdestider 2023.....	15
§ 95	Dnr 2022-000331 3.5.0.1	16
	Läsårstider 2024/2025	16
§ 96	Dnr 11820	17
	Uppdrag.....	17
§ 97	Dnr 11821	18
	Nya uppdrag	18
§ 98	Dnr 11822	19
	Ärenden hos Skolinspektionen och Barn- och Elevombudet	19
§ 99	Dnr 11823	20
	Information och rapporter	20
§ 100	Dnr 1037	22
	Redovisning av delegationsbeslut	22
§ 101	Dnr 11841	23
	Delgivningar.....	23
§ 102	Dnr 11825	24
	Övrigt.....	24

Skolnämnden

§ 87

Dnr 11731

Val av ledamot att justera protokoll

Skolnämndens beslut

Skolnämnden beslutar

att utse Bengt Jansson (L) till justerare

att protokollet justeras den 30 september 2022 klockan 14:00.

Skolnämnden

§ 88

Dnr 11734

Fastställande av föredragningslista

Skolnämndens beslut

Skolnämnden beslutar

att fastställa föredragningslistan.

Skolnämnden

§ 89

Dnr 2022-000105 1.1.3.1

Budgetuppföljning 2022

Skolnämndens beslut

Skolnämnden beslutar

att lägga budgetuppföljningen för maj, juni och juli 2022 till handlingarna.

Bakgrund

För perioden januari till och med juli uppvisar skolnämnden ett positivt resultat på 2,3 mnkr. Budget för perioden är -0,5 mnkr. Det betyder att skolnämnden har ett överskott jämfört med budget på 2,8 mnkr. Intäkterna är 7,9 mnkr högre än budgeterat och kostnaderna är 5,1 mnkr högre än budget.

Utfallet innehåller fel som är kopplad till lönesystemet Personec P. Felet beräknas påverka juli månads resultat negativt med 3,8 mnkr. I juni månad beräknades felet påverka resultatet negativt med 1,7 mnkr, detta korrigerades i juli i samband med lönekörningen. Enligt information från ekonomienhetens tillförordnade enhetschef beror felet till felberäkning av sociala avgifter på ferielöner som har utbetalats i juni och juli. Detta ger svårigheter att få den rätta bilden över skolnämndens faktiska resultat från januari till juli.

Utfallet saknar intäkter/kostnader eftersom verksamhetsområde gymnasieskola inte utfört resursfördelning juli månad. Det saknas intäkter på 0,4 mnkr på grund av icke fakturerad intäkt för interkommunal ersättning. Detta är information som inte kommit controllers tillhanda i juli månad. Detta ger svårigheter att få den rätta bilden över gymnasieskolans verksamhetsområdes faktiska resultat från januari till juli.

Att intäkterna för perioden är högre beror på flera orsaker. Den största positiva avvikelserna står intäkter från Skolverket för. Detta beror bland annat på att bidrag blivit kända, beviljade och godkända först efter att budget för 2022 lagts. Från Försäkringskassan utbetalats bidrag som ej budgeterats för.

De högre kostnaderna för perioden förklaras till stor del av att personalkostnader liksom köp av verksamhet överstiger periodens budget. Underskottet mildras dock av att posten för övriga kostnader är lägre än budget för perioden. Vid årets första prognos beräknas underskottet bli 29,2 mnkr vid årets slut. En handlingsplan har upprättats och åtgärder som vidtagits är en pågående genomlysning av skolorganisationens samtliga verksamheter.

Skolnämnden

Beslutsunderlag

Bilagorna Budgetuppföljning maj 2022, Budgetuppföljning juni 2022 samt Budgetuppföljning juli 2022.

Skolnämnden

§ 90

Dnr 2022-000264 1.1.3.1

Delårsrapport 2022

Skolnämndens beslut

Skolnämnden beslutar

att godkänna Delårsrapport 2022, samt

att översända Delårsrapport 2022 till kommunstyrelsen.

Bakgrund

Skolnämndens delårsrapport för 2022 har upprättats i ledningssystemet Hypergene enligt centrala anvisningar från kommunstyrelsen. I delårsrapporten presenteras verksamheten, viktiga händelser under perioden, verksamhetens mål och aktiviteter, ekonomidel med bland annat helårsprognos, samt framtid.

Utfall för perioden januari till augusti visar ett överskott på 0,2 mnkr, budget för perioden är -1,3 mnkr i underskott vilket ger en budgetavvikelse på 1,5 mnkr i överskott. Årsprognosen visar ett underskott mot budget med 11,1 mnkr, vilket är 18,1 mnkr bättre än årsprognosen som upprättades i april. Höga personalkostnader, högre kostnader för köp av verksamhet samt lägre intäkter från Migrationsverket är bidragande orsaker till det prognostiserade underskottet.

Beslutsunderlag

Skolnämnd Delårsrapport 2022.

Skolnämnden

§ 91

Dnr 2022-000431 1.1.3.1

Revidering av grundbelopp 2022 - Kompensation för uteblivna statsbidrag

Skolnämndens beslut

Skolnämnden beslutar

att för budgetår 2022 till följd av utökad skattemedelstildelning revidera grundbeloppet för inskrivna barn inom förskola 1-3 år till 136.754 kr per barn och år.

att för budgetår 2022 till följd av utökad skattemedelstildelning revidera grundbeloppet för inskrivna barn inom förskola 4-5 år till 104.124 kr per barn och år.

att för budgetår 2022 till följd av utökad skattemedelstildelning revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom årskurs 1 till årskurs 3 till 100.661 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av utökad skattemedelstildelning revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom årskurs 4 till årskurs 6 till 97.430 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av utökad skattemedelstildelning revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom årskurs 7 till årskurs 9 till 111.518 kr per elev och år.

att ovanstående punkter gäller retroaktivt från och med 1 januari 2022.

Bakgrund

Inför varje nytt budgetår beräknas och beslutas grundbelopp per barn och elev inom verksamhetsformerna förskola, pedagogisk omsorg, fritidshem, förskoleklass och grundskola samt för gymnasieskola. Beslutet berör de huvudmän som bedriver verksamhet inom ovanstående områden inom Härnösands kommun samt huvudmän utanför kommunen där barn och elever folkbokförda i Härnösand väljer att gå.

Grundbeloppet består av en elevpeng och en lokalpeng. Elevpeng är ersättning för undervisning, läromedel och utrustning, elev- och hälsovård (gäller ej förskola och fritidshem) samt måltider. Till fristående huvudmän tillkommer en ersättning på tre procent utifrån grundbeloppet för administrativa kostnader. För pedagogisk omsorg gäller en ersättning på en procent i ersättning för administrativa kostnader. Även en

Skolnämnden

momskompensation på sex procent tillkommer på bidraget till fristående huvudmän..

Beslutsunderlag

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse Revidering av grundbelopp 2022 –
Kompensation för uteblivna statsbidrag 2022-09-21.

Skolnämnden

§ 92

Dnr 2022-000432 1.1.3.1

Revidering av grundbelopp 2022 - Tilläggsbudget för löneökningar

Skolnämndens beslut

Skolnämnden beslutar

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna barn inom förskola 1-3 år på 138.847 kr per barn och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna barn inom förskola 4-5 år på 106.217 kr per barn och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna barn inom pedagogisk omsorg 1-3 år på 84.132 kr per barn och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna barn inom pedagogisk omsorg 4-5 år på 72.513kr per barn och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom fritidshem förskoleklass till årskurs 2 på 26.745 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom fritidshem årskurs 3 till årskurs 6 på 20.558 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom förskoleklass på 63.132 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom årskurs 1 till årskurs 3 på 102.237 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom årskurs 4 till årskurs 6 på 98.916 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom årskurs 7 till årskurs 9 på 112.728 kr per elev och år.

Skolnämnden

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom barn- och fritidsprogrammet på 104.756 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom bygg- och anläggningsprogrammet, exklusive inriktning anläggningsfordon, på 133.330 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom ekonomiprogrammet på 90.517 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom estetiska programmet, exklusive inriktning musik, på 120.892 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom estetiska programmet, inriktning musik, på 149.880 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom fordons- och transportprogrammet, exklusive inriktning transport, på 148.653 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom handels- och administrationsprogrammet på 103.617 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom hantverksprogrammet på 125.463 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom hotell- och turismprogrammet på 106.206 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom industritekniskaprogrammet på 147.727 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom introduktionsprogrammet på 130.962 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom naturvetenskapsprogrammet på 97.658 kr per elev och år.

Skolnämnden

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom naturvetenskapsprogrammet, spets, på 146.244 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom restaurang- och livsmedelsprogrammet på 143.476kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom samhällsvetenskapsprogrammet på 92.223kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom sjöfartsprogrammet på 160.018 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom teknikprogrammet på 105.544 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom VVS- och fastighetsprogrammet på 133.227 kr per elev och år.

att för budgetår 2022 till följd av tilläggsbudget för löneöversyn revidera grundbeloppet för inskrivna elever inom vård- och omsorgsprogrammet på 107.758 kr per elev och år.

att ovanstående punkter gäller retroaktivt från och med 1 april 2022.

Bakgrund

Inför varje nytt budgetår beräknas och beslutas grundbelopp per barn och elev inom verksamhetsformerna förskola, pedagogisk omsorg, fritidshem, förskoleklass och grundskola samt för gymnasieskola. Beslutet berör de huvudmän som bedriver verksamhet inom ovanstående områden inom Härnösands kommun samt huvudmän utanför kommunen där barn och elever folkbokförda i Härnösand väljer att gå.

Grundbeloppet består av en elevpeng och en lokalpeng. Elevpeng är ersättning för undervisning, läromedel och utrustning, elev- och hälsovård (gäller ej förskola och fritidshem) samt måltider.

Till fristående huvudmän tillkommer en ersättning på tre procent utifrån grundbeloppet för administrativa kostnader. För pedagogisk omsorg gäller en ersättning på en procent i ersättning för administrativa kostnader. Även en momskompensation på sex procent tillkommer på bidraget till fristående huvudmän.

Skolnämnden

Beslutsunderlag

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse Revidering av grundbelopp 2022 - tilläggsbudget för löneökningar 2022-09-21.

Skolnämnden

§ 93

Dnr 2022-000423 1.1.3.1

Ny resursfördelningsmodell från 2023

Skolnämndens beslut

Skolnämnden beslutar

att anta den nya resursfördelningsmodellen från 1 januari 2023.

Bakgrund

Nämnden har gett skolförvaltningen i uppdrag att se över den nuvarande skolpengsmodellen och ta fram en ny modell som ska gälla från och med 1 januari 2023.

Syftet med att utarbeta en ny modell för skolpengsberäkning är, förutom att tydliggöra skolpengens olika beståndsdelar i förhållande till de lagkrav som regleras i skollagen gällande bidragsbelopp till fristående huvudmän, även att ha en likvärdig tilldelning som grund (såväl externt som internt, diversifierad tilldelning utifrån verksamheternas behov. Den nya modellen ska även bringa förståelse för hur tilldelade pengar används och riktas oavsett om det är skattemedel, statsbidrag eller andra intäkter, med andra ord en transparent resursfördelningsmodell.

Den nuvarande modellen har analyserats och dess styrkor och svagheter belysts. Styrkorna i modellen har behållits medan de identifierade problemområdena har omarbetats och förbättrats i den nya resursfördelningsmodellen. En av de stora förändringarna är att den nya modellen är nyckeltalsbaserad.

Beslutsunderlag

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse Ny resursfördelningsmodell från 2023 2022-09-21 samt bilaga Ny resursfördelningsmodell från 2023 2022-09-20.

Skolnämnden

§ 94

Dnr 2022-000267 1.1.2.1

Sammanträdestider 2023

Skolnämndens beslut

Skolnämnden beslutar

att anta sammanträdesplan för 2023.

Bakgrund

Skolnämnden har att besluta om datum för 2023 års sammanträden.

Skolförvaltningen har lämnat förslag på sammanträdesdagar med hänsyn till 2023 års sammanträdesplan för kommunfullmäktige och kommunstyrelsen.

Gruppmöten sker tisdag samma vecka som skolnämnden sammanträder. Handlingar skickas ut senast fredag veckan innan sammanträdet. Presidiet sammanträder två dagar före utskick.

Beslutsunderlag

Bilaga Skolnämndens sammanträdesplan 2023 2022-09-05.

Skolnämnden

§ 95

Dnr 2022-000331 3.5.0.1

Läsårstider 2024/2025

Skolnämndens beslut

Skolnämnden beslutar

att fastställa läsårstider för läsåret 2024/2025.

Bakgrund

Skolåret styrs av Skolförordning 2011:185 och ett läsår ska ha minst 178 skoldagar och minst 12 lovdagar. Utöver skol- och lovdagarna får det inom läsåret läggas ut högst fem studiedagar för personalen. Läsåret ska börja i augusti och avslutas i juni. Dagarna för höst- och vårterminens början och slut beslutas av huvudmannen.

Beslutsunderlag

Skolförvaltningens tjänsteskrivelse Läsårstider lå 2024-2025 2022-09-07.

Skolnämnden

§ 96

Dnr 11820

Uppdrag

Skolnämndens beslut

Skolnämnden beslutar

att lägga uppdraglistan över de pågående uppdragen till handlingarna, samt

att återuppta uppdragslistan vid nästa sammanträde.

Beslutsunderlag

Uppdragslistan, senast uppdaterad 2022-05-12.

Skolnämnden

§ 97

Dnr 11821

Nya uppdrag

Skolnämndens beslut

Skolnämnden beslutar

att ge förvaltningschef uppdraget att undersöka förutsättningarna för barnomsorg i Viksjö.

Beslutsunderlag

Skolnämndens presidiums förslag till nytt uppdrag 2022-08-31.

Skolnämnden

§ 98

Dnr 11822

Ärenden hos Skolinspektionen och Barn- och Elevombudet

Skolnämndens beslut

Skolnämnden beslutar

att lägga informationen om pågående och avslutade ärenden hos skolinspektionen och barn- och elevombudet till handlingarna.

Beslutsunderlag

Förteckning över ärenden hos Skolinspektionen och Barn- och elevombudet 2022-09-20.

Skolnämnden

§ 99

Dnr 11823

Information och rapporter

Skolnämndens beslut

Skolnämnden beslutar

att lägga informationen med godkännande till handlingarna.

Bakgrund

Stellan Jakobsson och Jonas Albonius informerar, utifrån det uppdrag som gymnasieskolan har fått, om organisation, hur förändra organisationen, hur den bör se ut och formeras. En del är redan verkställd i och med rekrytering av chef verksamhetsstöd halvtid tillsammans med vuxenutbildning och andra åtgärder som har gjorts kring gymnasiet ledning.

Vad som är viktigt att prioritera och att få mer balans och bättre ekonomiska förutsättningar. Har bland annat tittat på de Härnösandselever som läser externt, hur de väljer och hur det påverkar ekonomin. Inkommande elever och differensen däremellan för att skapa balans. Skiljer sig åt så som det ser ut just nu.

Inflöden och utflöden gås igenom, där ca 23 procent valde annan ort. Program för program har tittats på och hur flöden ser ut beskrivs. Vad elever som har sökt sig ut har valt för program har också undersökts.

Förslag med sammanställning till åtgärder finns och kommer i slutrapport.

Marie Blomberg, förvaltningschef, informerar om:

- Ekonomi och vad som har gjorts organisatoriskt, tilläggsanslag i och med förlorade statsbidrag, som också ska tilldelas fristående, så skolnämndens verksamheter kompenseras inte fullt ut.
- Lokaler och de behov vi har.
- Läget kring ukrainska barn och elever som fungerar bra.
- Skolkontorets bemanning och aktuellt läge sett till organisation och vilka behov som finns.
- Förändring i skollagen hösten 2023 att stärka undervisningsbegreppet i förskolan som också medför att vi är skyldiga att ha uppsökande verksamhet för att alla ska få ta del av förskolans undervisning och alla tre- till femåringar ska erbjudas plats direkt.

Skolnämnden

- Kvalitetsnämnd i oktober om undervisning och lärande och dialogcafé därefter den 7 november.

Petra Oldenmark, controller, informerar utifrån budgetuppföljningarna.

Markus Nordenberg, verksamhetschef, ger lägesbild för grundskolan om avvikelser från personalorganisationen och vad som har hänt och gjorts.

.

Beslutsunderlag

Muntlig information från Stellan Jakobsson och Jonas Albonius.

Skriftlig information från Monica Fällström, ordförande.

Skriftlig information från Teknikcollege.

Muntlig information från Markus Nordenberg, verksamhetschef.

Muntlig information från Marie Blomberg, förvaltningschef.

Muntlig information från Petra Oldenmark, controller.

Skolnämnden

§ 100

Dnr 1037

Redovisning av delegationsbeslut

Skolnämndens beslut

Skolnämnden beslutar

att lägga redovisningen över fattade delegationsbeslut till handlingarna.

Beslutsunderlag

Sammanställning över beslutade tilläggsbelopp,

Ordförandebeslut 2022-08-22 om utökad tid inom barnomsorg,

Remissvar 2022-05-09 om ämnesbetygsreformen,

Grundskolerektors anställningsärenden,

Förvaltningschefs godkännande av PUB-avtal samt förhandling enligt MBL,

Gymnasierektors språkkartläggning, beslut om kurser individuellt val,
anställningsärende, reducering av program, elevärenden, förhandlingsärende.

Skolpliktsärenden,

Remissvar 2022-09-07 om förändring i Skolverkets föreskrifter,

Ordförandebeslut 2022-06-15 om utdelning ur Signerska donationsfonden,

Ordförandebeslut 2022-06-30 samt 2022-07-08 om revidering av
investeringsbudget,

Skolnämnden

§ 101

Dnr 11841

Delgivningar

Skolnämndens beslut

Skolnämnden beslutar

att lägga delgivningar till handlingarna.

Beslutsunderlag

Beslut från Skolinspektionen 2022:966,

Beslut från kommunfullmäktige 2022-06-20 § 68

.

Skolnämnden

§ 102

Dnr 11825

Övrigt

Skolnämndens beslut

Inga övriga ärenden.
